IMOTSKE NOVINE, Imotski, godište 1., br.1., 14. kolovoza, 2004.

Imotska krajina je u prošlosti u svoj sastav uključivala šire područje negoli danas. Pridruženi su joj bili veći dijelovi bosanskohercegovačkih općina Grude, Posušje i Duvno danas nazivani Gornja i Donja Bekija.

Naziv Bekija nastao je iz turske riječi bekiye, bakiye što na hrvatskom jeziku znači ostatak.l Ovi dijelovi su izdvojeni iz Imotske krajine razgraničenjem iza Požarevačkog mira, koji je sklopljen u Požarevcu 21. srpnja 1718. godine.2 Gornja i Donja Bekija bili su sastavni dijelovi starohrvatske župe Imota, a ne kako se smatralo samo sastavni dijelovi kadiluka Imotski, koji je u sebe svojedobno uključivao nahije: Imota, Duvno, Buško Blato, Ljubuški, Posušje, Gorsku župu, Fragustin i Primorje.3 Imotska krajina je oslobođena od Turaka 2. kolovoza 1717. godine. Mlečani su zauzimanjem Imotske krajine protegli naziv Dalmacija i na ovo područje, nazvavši novoosvojena područja "Aquisti nuovissimi". Ovom pobjedom nije bilo samo oslobođeno padručje današnje Imotske krajine, već i područje Gornje i Donje Bekije, koje su do tada bile njezin narazdruživi dio. Same mletačke vlasti su Gornju i Donju Bekiju smatrale svojim u ratu osvojenim taritorijima, o čemu nam najbolje svjedoči isprava generalnog providura Alvisa Moceniga. On je 11. kolovoza 1717. godine, devet dana iza zauzimanja Imotskog, imenavao fra Stipana Vrljića prvim kapelanom tvrđave, a zbog zasluga u ratu odredio je da samo franjevci mogu vršiti vjersku službu u oslobođenim krajevima. Istog dana je imenovao župnika za Goricu fra Martina Kraljevića, za Vinjane fra Marka Carića, za Drinovce fra Grgura Karnjića, za Opanke fra Filipa Rupčića i za Roško polje fra Stjepana Budimira.4 Sigurno je da Alvise Mocenigo kao zapovjednik hrvatsko-mletačke vojske pri oslobađanju Imotske krajine ne bi donosio odluku o imenovanju župnika u Gorici, Drinovcima i Roškom polju da ih nije smatrao sastavnim dijelovima oslobođene Imotske krajine. Bilo mu je dobro poznato koji teritoriji pripadaju staroj Imotskoj krajini, što će 1734. godine zapisati fra Stipan Vrljić o župama u staroj Imotskoj krajini, koja se je prostirala od Klobuka do Roškog polja. On u prvom dijelu svog dokumenta navodi podatke o župama Imotske krajine za razdoblje između 1703. i 1705. godine: "Župa Gorička uzdrži S. Stipana od Vranića planine do Zečice i do Imockoga varoša, i do Plavila vode, tere do Polugrive i Rotne kamenice. U ovoj župi jest: selo Gorica kuća 27, selo Broćanac kuće 4, Gradac selo kuća 12, Grude selo kuća 6. Bilo je crkava i razorene su od Turaka: U Gracu S. Dujam, U Rastovači S. Anton od Padove i Gospa na Ričini. Samo ostala je crkva S. Stipana u Gorici koju Turci ne razoriše, ma izgori od požara sva. Župnik fra Stipan Vrljić. Župa od Drinovaca, Ružića, Tialjine: neimadu crkve nikakve, niti se zna biliga nikakova. Sela jesu ova i kuća ima: Drinovci kuća 16, Ružići kuća 18, Tialjine kuća 8, Blaževići kuća 4. Župnik fra Šimun Komar. Župa od Vinjana jest selo Vinjani i držana je od jednog paroka u doba Turaka kako ljudi kažu i svidoče. Ovo selo se pruža od Vrljike vode do Košutice u duljinu, u širinu od Zečice vode do Zavelima. U duljinu milja 8, u širinu milja 7. Župnik fra Martin Kraljević. U ovoj župi su mjesta: varoš Imotski kuća 1, Glavina kuća 2, Vir kuća 6, Barišići kuća 3, Zagorje kuća 4. U nijednom mjestu nema crkve."

U ovom dokumentu fra Stipan Vrljić prikazuje još dvije imotske župe: Proložac i Studenci, ali njihov opis ne donosimo ovdje jer u njihovom sastavu nema dijelova današnje Gornje i Donje Bekije.
Na jednom mjestu svoje kronike fra Stipan Vrljić nam detaljnije nego u gore iznesenom dokumentu nabraja sela koja su sastavni dio goričke župe, a to su: Gorica, Varbanj, Posušje, Tribistovo, Rastova glavica (Rastovača), Broćanac, Gradac, Grude, Lukavac i Sovići.[6]

Rat u kojem je oslobođena Imotska krajina, zvan Mali rat, vođen je u ovim krajevima između hrvatsko-mletačke i turske vojske u razdoblju od 1714. do 1718. godine. Još u tijeku rata u ovom dijelu Bosanskog ejaleta izvršena je administrativna promjena, kojom je sjedište kadiluka premješteno u Ljubuški, a kasnijim uspostavljanjem mletačko-turske granice dio Imotske krajine koji je ostao na teritoriju turske države ubuduće je nazivan Imotska Bekija, koja je se tako zvala do nove administrativne podjele Bosanskog ejaleta 1851. godine.[7]

Pregovori kojima je uspostavljen Požarevački mir započeli su 5. lipnja 1718. godine pod šatorima kod Požarevca, a zaključeni su 21. srpnja iste godine. Na sastancima kojih je bilo više sudjelovali su predstavnici posredničkih država. Tursko¬-austrijska granica duž teritorija Bosanskog ejaleta uspostavljena je vrlo brzo, 11. listopada 1719. godine, 14 mjeseci od potpisivanja mirovnog ugovora. Mletačko-tursko razgraničenje išlo je daleko sporije. Tek 23. listopada 1719. godine u Sutorini se je sastala mletačka i turska komisija za raz-graničenje. Tursku stranu je zastupao Mehmed-efendija Šaba, a mletačku generalni providur Alvise Mocenigo.8 Konačni dokument o razgraničenju potpisan je 8. lipnja 1721. godine i granica koja je tada kroz Imotsku krajinu povučena ostala je do danas.

Požarevačkim mirom određeno je da je Imotska krajina pripala Mlečanima, međutim pri razgraničenju dogodilo se nešto drugo. Mletački mjernik Cavrović (možda Gavrović) podmićen turskim zlatom, s 200 tisuća dukata, iskrivio je granicu na tursku korist otrgnuvši veći, jugoistočni dio Imotskog polja pripojivši ga zajedno sa selima koje ga okružuju, te predjelima oko Posušja, Bosanskom ejaletu.
Sjeverozapadni dio Imotskog polja, koji je ostao u sastavu Mletačke Dalmacije, prostirao se je na površini od 46 km2, dok je dio koji je pripao Bosanskom ejaletu imao površinu[l0] 49 km2. Na zemljopisnoj karti koju je izradio mletački kartograf Melchiori nacrtana je granica Imotske krajine prema Hercegovini kakva je usposta-vljena razgraničenjem i granica Imotske krajine kakva je trebala biti. Granica koja nije uspostavljena proteže se pravcem od Aržana preko Vinice, Zavelima, Mesiovića gradine, Oštrca, Plavila do Klobuka.
11

Ova neprirodna i umjetno povučena granica postala je velika smetnja narodu koji je ostao na teritorijima pripojenim Bosanskom ejaletu. Ipak je Imotski ostao i dalje trgovačko, kulturno i prosvjetno središte pučanstvu otrgnutih krajeva. Imotski samostan je ostao i dalje mjesto gdje su vjernici od Duvna do Klobuka dolazili u svim svojim duševnim i drugim nevoljama.[12]

Razdvojeni narod je i kasnije bio duboko svjestan svoje pripadnosti Imotskoj krajini o čemu nam najbolje svjedoči pjesnik fra Grgo Martić iz Rastovače kod Posušja kad u rukopisu "Napomenak Strukiću" govori o sebi: *"Ako bi koi - čini se da ih u narodu ima - o mojoj narodnosti sumnjio, valja mu kazati da sam rođen u županiji bivšoj Hrvatskoj jednoj od sedam poglavitoj što jih broji Porfirogenet – Imotskoj gdje su se prvi došlići Hrvati nastanili te i do danas sada ta ista krajišta posjeduju; dosljedno je dakle da sam i ja Martić podrijetlom i rodom Hrvat, što sam i svojim životom i djelovanjem pokazao".* [13]

Uvijek je živjela nada da se ova dva nasilno razdvojena dijela Imotske krajine ujedine. Prilika za iznošenje takvog zahtjeva stvorena je 1878. godine, austrijskom okupacijom Bo¬sne i Hercegovine. Sačuvana je jedna zemljopisna karta, koja ima naslov "Tloris Imotskog kotara od starine i po ugovoru sa Turskom". Dimenzije karte su 52x42 cm, a podloge na kojoj je karta 84x49 cm. Na podlozi sa lijeve strane karte tekst na talijanskom jeziku pod naslovom "Teritorio di Imoschi Dalmato et Ottomano ossia Bekiia", dok je s desne strane isti tekst preveden na hrvatski jezik. Hrvatski prijevod teksta glasi:

"Dalmatinski i turski teritorii Imotskoga ili Bekiia"

"Dalmatinski teritoria Imotskoga je onaj dio turske pogranične turske linije do brda Biokovo na Makarskom i Omiškom području; turski teritorij Imotskoga ili Bekija je onaj dio koji se od pogranične linije proteže prema sjeveru i istoku. Ova je podjela uslijedila mjeseca kolovoza 1717, godine, kad je Imotski pomoću austro-mletačkih četa bio otet iz turske prevlasti, u kojiem je prilikom iza kako je uslijedilo novo razgraničenje, bivši inžinjer Zavrović svojevoljno polovinu teritorija prodao Turcima. Ovaj dio koji obuhvaća slijedeća sela, t.j. Zagorje, Vir, Gradac, Grude, Kočerin, Drinovci, Tihaljina, Tursko Aržano, Turska Vinica, Turske Ričice, Turski Cvitića most, Tursko Posušje i Turska Gorica sačinjava Općinu Imotski, nazvano Bekija, koje zemljište posjeduju turske poglavice iz Mostara, Ljubuškoga i Livna; pošto su pak pogranična sela ostala još uvijek u svom prvobitnom po¬stojanju, nastavlja se podržavanjem odnošaja srodnosti zajedničkog suživljenja i zajedničkih interesa između stanovnika Bekije i Dalmatinskog teritorija Imotskoga. Uslijed ovih od¬nošaja, u slučaju kada bi se radi kužne bolesti naoružala gra¬nica u susjednoj Ercegovini, to ipak usprkos svoj strogosti higijenskih zakona i vojničkog reda, nikada nije bio zabra¬njen slobodan saobraćaj stanovnika Bekije i stanovnika Imotskoga. Sve dok Bekija ne bude utjelovljena teritorija Dalmatinskomu Imotskoga i oduzeta od turske prevlasti,

ovo stanje prouzrokuje pogibelj, u kojoj će se uvijek da nalazi Dalmatinska pokrajina i austrijska država u slučaju da bi se kuga širila u Bosni i Hercegovini."

Autor ovog zahtjeva upućenog najvjerojatnije Bečkom dvoru ostao nam je nepoznat. Vidljivo je da mu nisu poznate činjenice pri zauzimanju Imotskoga 2. kolovoza 1717. godine. Imotski nisu zauzele austro-mletačke čete, već hrvatsko-mletačke, a ovakva granica nije uspostavljena pri zauzimanju Imotskog 1717. godine, nego razgraničenjem 1721. godine. Dobro je uočena opasnost kod pojave kužnih epidemija jer se uspostavom sanitarnog kordona ovakva granica ne može čuvati pa po¬stoji opasnost od širenja kužnih epidemija iz Bosne i Hercegovine na teritorij Dalmacije, što je pri pojavi kužnih epidemija bio gotovo redovit slučaj. Očekivalo se da će austrijskom okupacijom Bosne i Her¬cegovine doći do izmjene granica pa je iz tih razloga niknuo i ovaj prijedlog. Međutim, granice su tada ostale netaknute pa se se takvo stanje zadržalo sve do današnjih dana.

Izvori i literatura:

1. Škaljić, Turcizmi ..., str. 133.
2. Nikić, Hercegovački katolici ..., str. 17.
3. H. Šabanović, Bosanski pašaluk, str. 194.
4. S. Zlatović, Franovci ..., str. 214.
5. A. Nikić, Hercegovački katolici ..., str. 46.
6. B. Pezo, Fra Stjepan Vrljić ..., str. 164.
7. Z. Kordić, Bekija, Zbornik “Sovići i Gorica u Bekiji, “ str.17.
8. E. Pelidija, Bosanski ejalet..., str. 257.
9. Bulić, Imotsko polje, NL, LV/1916,64, str. 1.
10. Roglić, Antropogeografske osobine, str. 184.
11. NBZ, 1161, Ms 640.
12. V. Vrčić, Odjeci, str. 60.
13. Čičić, Monografija o fra Grgi Martiću, str. 117-118.